

MATIJA BUČAR, UR. ZRINSKA GORA: REGIONALNI PARK PRIRODE. PETRINJA: GRAD PETRINJA: UČITELJSKI FAKULTET: MATICA HRVATSKA, OGRANAK; SISAK: SISAČKO-MOSLAVAČKA ŽUPANIJA; ZAGREB: SVEUČILIŠTE U ZAGREBU, 2010, 474 STR.

U travnju 2010. godine objavljen je jedan od rijetkih zbornika stručnih i znanstvenih radova posvećenih prostoru Banovine, naslovljen *Zrinska gora: regionalni park prirode*. Zbornik je rezultat višegodišnjeg rada *Inicijative za pokretanje postupka zaštite Zrinske gore* čiji su nositelji udruge građana s područja grada Petrinje, uz podršku lokalnih gradskih vlasti. Ideja pravne zaštite ove velike prostorne cjeline Sisačko-moslavačke županije, problematizirana i na *Okruglom stolu* održanom u svibnju 2008. godine u Petrinji, okupila je lokalno stanovništvo petrinjskog dijela Banovine te veliki broj stručnjaka i znanstvenika, uglavnom prirodoslovnog usmjerenja.

Zbornik okuplja više od sedamdeset autora te trideset i osam radova u osam tematskih cjelina naslovljenih *Geografija/geologija/rudarstvo, Flora/gljive, Fauna, Arheologija/ Graditeljstvo, Gospodarske aktivnosti, Edukacija, Civilne inicijative i zaštita Zrinske gore, Sažetci*. Najveći dio radova donosi preglede geografskih i geoloških osobina Zrinske gore te podatke o posebnostima flore i faune pri čemu je naglasak stavljen na isticanje izuzetnih i rijetkih geomorfoloških pojava te endemskih, ugroženih i zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta. Tek su tri rada u potpunosti posvećena kulturno-povijesnom naslijeđu i donose podatke o arheološkoj baštini, utvrdama i starim gradovima te tradicijskom graditeljstvu. Slijede radovi o postojećim gospodarskim aktivnostima na području Zrinske gore, ponajviše šumarstvu, voćarstvu i pčelarstvu, kao i onima čiji se znatniji razvoj tek očekuje - ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji, uzgoju pitomog kestena, iskorištavanju serpentinita. Nekoliko radova posvećeno je edukacijskim aktivnostima, programima i projektima za školsku djecu koji se provode na području Zrinske gore. Posljednji radovi govore o spomenutoj *Inicijativi*, njenim pokretačima kao i o dosadašnjim valorizacijama Zrinske gore.

Radovi u Zborniku razlikuju se pristupom temi, kvalitetom i opsežnošću. Zajedničko im je isticanje tri temeljne vrijednosti i resursa Banovine - šuma, izvora pitke vode i stijena - koji osiguravaju život biljnim i životinjskim vrstama i ljudima. Navodeći primjere dosadašnjih nekontroliranih iskorištavanja resursa te nestanka pojedinih biljnih i životinjskih vrsta, dio autora upozorava kako je buduća planirana i kontrolirana iskorištavanja šuma, voda i stijena nužno temeljiti na istraživanjima i interdisciplinarnim promišljanima, a razvoj poljoprivrede i ostalih djelatnosti prilagoditi postojećem ekosustavu i bioraznolikosti. Vrijednost je nekolicine radova što po prvi put donose rezultate terenskih istraživanja provedenih na području Banovine (uglavnom osamdesetih godina 20. stoljeća, manje posljednjih nekoliko godina) te opsežne popise literature i dosad neobjavljenih izvještaja s provedenih istraživanja. Time su, prema autorima, stvoreni temelji i prepoznati prioriteti budućih istraživanja koja su neophodna za utvrđivanje stvarne raširenosti i brojnosti pojedinih vrsta flore i faune. Kvalitetu određenog broja radova umanjilo je višestruko ponavljanje podataka, izostanak referenci ili neujednačen način referiranja te, u jednom radu, suviše pristran i neprimjeren politički diskurs. Iznenađuju

popisi literature u kojima je u originalnim naslovima pojedinih djela riječ *Banija* zamijenjena riječju *Banovina*. Primjena metode *find and replace* rezultirala je u pojedinim radovima Zbornika nesuvislim rješenjima (umjesto riječi *Albanije* stoji riječ *AlBanovine*) (97).

Konačna svrha okupljenih radova trebalo je biti stvaranje temelja za valoriziranje prirodnih i kulturnih vrijednosti koje će biti podloga za pravnu zaštitu područja Zrinske gore, preispitivanje suvremenog i planiranje budućeg iskorištavanja prirodnih i kulturnih resursa. Često spominjane sintagme - *prirodne i kulturne značajke/vrijednosti* ili *prirodna i kulturna baština* - trebale bi upućivati na činjenicu da je kod istraživanja, vrednovanja i zaštite prostora, bez obzira na njegov obuhvat, važno jednakovrijedno pristupanje ovim dvama, po značaju izjednačenim pojmovima - prirodi i kulturi. Razmišljanje o prostoru kao rezultatu djelovanja prirodnih i ljudskih čimbenika ugrađeno je u suvremene znanstvene i stručne smjernice za vrednovanje i zaštitu prostora te u zakonodavstvo o zaštiti prirodne i kulturne baštine. Upravo je zbog toga neočekivana odluka Uredništva da valorizaciju Zrinske gore u ovom Zborniku osloni najvećim dijelom na prirodnu baštinu. Time je, unatoč izrečenoj namjeri da se "tematik[a] zahvat[il] što cjelovitije i ujednačenije" (12), izostalo jasno i sveobuhvatno definiranje i vrednovanje baštine ovog prostora. Od cjelokupne kulturne baštine izlučena je samo arheološka baština, stari gradovi i tradicijsko graditeljstvo, a preskromni povijesni pregledi zaustavljeni su na 17. stoljeću. Posljednja tri stoljeća povijesnih događanja i kulturnog oblikovanja ovog prostora, nužna za razmišljanje suvremenosti i planiranje budućnosti, nisu tematizirana.

Spregu prirode i kulture indirektno je istaknulo nekoliko autora koji su lokalno, tradicijsko, nezapisano znanje prepoznali kao važan faktor u očuvanju prostora Zrinske gore te istaknuli potrebu njegovog istraživanja, prenošenja i primjene pri razvoju gospodarskih djelatnosti. Time je, možda nedovoljno glasno, rečeno da su prisustvo ljudi i njihovo, generacijama prenošeno, znanje o životu u prirodi i s prirodom ključ daljnjeg očuvanja ovog prostora. Stoga se osjeća da je u Zborniku izostao detaljan uvid u suvremene probleme Banovine koje je neophodno imati na umu pri izradi valorizacija i smjernica za buduće upravljanje ovim prostorom. Posebno je potrebno istaknuti demografske prilike, minirane površine, gospodarsku neaktivnost, prazna seoska naselja, neobrađene i neodržavane poljoprivredne površine, neprohodnost šuma...

U konačnici, Zbornik je otvorio brojna pitanja o budućnosti Banovine te ovaj, nepravedno zapostavljen prostor, prikazao kao *Eldorado* za stručni i znanstveni rad, razvoj ekološke poljoprivrede i turizma. Zbornik donosi temelje za valorizaciju prirodnih vrijednosti Zrinske gore, razvoj pojedinih djelatnosti, pravnu zaštitu te preispitivanje suvremenog i planiranje budućeg iskorištavanja prirodnih resursa. Očekuje se da će se aktivnostima koje slijede odgovoriti na još uvijek otvorena pitanja, između ostalih, pitanje jasnog i argumentiranog postavljanja granica Zrinske gore te prijedloga promjene stupnja zaštite Zrinske gore sa *značajnog krajobraza* (kako je taj prostor već vrednovan u prostorno-planskoj dokumentaciji Sisačko-moslavačke županije) u *park prirode*.

Sanja Lončar

Ekonomaska i ekohistorija
Economic- and Ecobistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Journal for Economic History and Environmental History

Volumen VI. / Broj 6
Zagreb - Samobor 2010.
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR - 10000 Zagreb
tel.: +385/1/61-20-148, fax: +385/1/61-56-879

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnici / Co-publishers:

Međunarodni istraživački projekti: "Triplex Confinium - Hrvatska višegraničja u euromediteranskom kontekstu" (voditelj prof. dr. sc. Drago Roksandić) i Triplex Confinium - "Hrvatska riječna višegraničja" (voditeljica: doc. dr. Nataša Štefanec) Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Urednici / Editors-in-chief:

Hrvoje Petrić, Drago Roksandić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin, Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksandić - predsjednik (Zagreb, Hrvatska), Daniel Barić (Le Havre-Pariz, Francuska), Slaven Bertoša (Pula, Hrvatska), Zrinka Blažević (Zagreb, Hrvatska), Tatjana Buklijaš (Auckland, New Zealand), Boris Golec (Ljubljana, Slovenija), Hrvoje Gračanin (Zagreb, Hrvatska), Andrej Hozjan (Maribor, Slovenija), Halil İnalçik (Ankara, Turska), Egidio Ivetic (Padova, Italija), Silviije Jerčinović (Križevci, Hrvatska), Karl Kaser (Graz, Austrija), Isao Koshimura (Tokio, Japan), Marino Manin (Zagreb, Hrvatska), Christof Mauch (München, Njemačka), Kristina Milković (Zagreb, Hrvatska), Ivan Mirnik (Zagreb, Hrvatska), Mirjana Morosini Dominick (Washington D.C., SAD), Lajos Rácz (Szeged, Mađarska), Gordan Ravančić (Zagreb, Hrvatska), Marko Šarić (Zagreb, Hrvatska), Mladen Tomorad (Zagreb, Hrvatska), Jaroslav Vencalek (Ostrava, Češka), Milan Vrbanus (Slavonski Brod, Hrvatska), Zlata Živaković Kerže (Osijek, Hrvatska)

Prijelom / Layout:

Meridijani, Alan Čaplar

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

ISSN:

1845-5867

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2010.

Na naslovnici / Cover:

Vrh Kalnika Vranilac / Vranilac, Peak on Kalnik Hills
foto / photo: Alan Čaplar

Adresa uredništva / Mailing adress:

Hrvoje Petrić (urednik)
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: h.petric@inet.hr

Tiskano uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH i Koprivničko-križevačke županije
